

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО

Врз основа на член 69 алинеја 2 од Законот за здравјето на растенијата („Службен весник на Република Македонија“ број 29/05, 81/08, 20/09, 57/10, 17/11 и 148/11), министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесе

НАРЕДБА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА МЕЃУНАРОДНИОТ СТАНДАРД ЗА ПОИМНИК НА ФИТОСАНИТАРНИ ТЕРМИНИ БР.5

Член 1

Со оваа наредба се пропишува начинот на спроведување на меѓународниот стандард за поимник на фитосанитарни термини бр.5.

Член 2

Во постапката за толкување на фитосанитарни термини може да се примени меѓународниот стандард за поимник на фитосанитарни термини бр.5, кој е даден во Прилогот и е составен дел на оваа наредба.

Член 3

Оваа наредба влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 17-638/4
земјоделство,

ноември 2011 година
водостопанство,

Скопје
Димовски, с.р.

Министер за

шумарство и

Љупчо

ТОЛКУВАЊЕ НА ФИТОСАНИТАРНИ ТЕРМИНИ
Фитосанитарна мерка бр. 5

(2010)

ПРИЛОЗИ

Прилог бр.1: Упатства за толкување и примена на концептот на официјална контрола за регулирани штетни организми.

Прилог бр.2: Упатства за разбирање на потенцијалната економска важност и сродни термини вклучително упатување на фактори на животна средина.

Додаток бр.1: Терминологија на Конвенцијата за биолошка разновидност во однос на толкувањето на фитосанитарните термини.

ВОВЕД

ОБЕМ

Овој референтен стандард претставува листа на термини и дефиниции од специфично значење за фитосанитарните системи ширум светот. Истиот е создаден со цел да обезбеди усогласен и меѓународно договорен поимник поврзан со примената на Меѓународната Конвенција за заштита на растенијата (IPPC) и Меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки (ISPM).

ЦЕЛ

Целта на овој референтен стандард е да ја зголеми јасноста и усогласеноста во употребата и разбирањето на термини и дефиниции кои се користат од страна на договорните страни за официјални фитосанитарни цели, во фитосанитарното законодавство и прописи, како и за официјална размена на податоци.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures, 1994. World Trade Organization, Geneva.

Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, 2000. CBD, Montreal.

Code of conduct for the import and release of exotic biological control agents, 1996. ISPM No. 3, FAO, Rome

Consignments in transit, 2006. ISPM No. 25, FAO, Rome.

Determination of pest status in an area, 1998. ISPM No. 8, FAO, Rome.

Diagnostic protocols for regulated pests, 2006. ISPM No. 27, FAO, Rome.

Export certification system, 1997. ISPM No. 7, FAO, Rome

FAO Glossary of phytosanitary terms, FAO Plant Protection Bulletin, 38(1) 1990: 5-23.

Framework for pest risk analysis, 2007. ISPM No. 2, FAO Rome.

Glossary of phytosanitary terms, 1995. ISPM No. 5, FAO Rome. [published 1996]

Guidelines for the export, shipment, import and release of biological control agents and other beneficial organisms, 2005. ISPM No. 3, FAO, Rome.

Guidelines for a phytosanitary import regulatory system, 2004. ISPM No. 20, FAO, Rome.

Guidelines for inspection, 2005. ISPM No. 23, FAO, Rome.

Guidelines for pest eradication programmes, 1998. ISPM No. 9, FAO, Rome.

Guidelines for pest risk analysis, 1996. ISPM No. 2, FAO, Rome.

Guidelines for phytosanitary certificates, 2001. ISPM No. 12, FAO, Rome.

Guidelines for regulating wood packaging material in international trade, 2002. ISPM No. 15, FAO, Rome.

Guidelines for surveillance, 1997. ISPM No. 6, FAO, Rome.

Guidelines for the determination and recognition of equivalence of phytosanitary measures, 2005. ISPM No. 24, FAO, Rome.

Guidelines for the notification of non-compliance and emergency action, 2001. ISPM No. 13, FAO, Rome.

Guidelines on the use of irradiation as a phytosanitary measure, 2003. ISPM No. 18, FAO, Rome.

International Plant Protection Convention, 1997. FAO, Rome.

Pest risk analysis for quarantine pests, including analysis of environmental risks and living modified organisms, 2004. ISPM No. 11, FAO, Rome.

Phytosanitary treatments for regulated pests, 2007. ISPM No. 28, FAO, Rome.

Requirements for the establishment of pest free areas, 1996. ISPM No. 4, FAO, Rome.

Requirements for the establishment of pest free places of production and pest free production sites, 1999. ISPM No. 10, FAO, Rome.

Regulated non-quarantine pests: concept and application, 2002. ISPM No. 16, FAO, Rome.

Report of the 3rd meeting of the FAO Committee of Experts on Phytosanitary Measures, 1996. FAO, Rome.

Report of the 6th meeting of the FAO Committee of Experts on Phytosanitary Measures, 1999. FAO, Rome.

Report of the 1st meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 1998. FAO, Rome.

Report of the 3rd meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 2001. FAO, Rome.

Report of the 4th meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 2002. FAO, Rome.

Report of the 5th meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 2003. FAO, Rome.

Report of the 6th meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 2004. FAO, Rome.

Report of the 7th meeting of the Interim Commission on Phytosanitary Measures, 2005. FAO, Rome.

Report of the 2nd session of the Commission on Phytosanitary Measures, 2007. FAO, Rome.

Report of the 3rd session of the Commission on Phytosanitary Measures, 2008. FAO, Rome.

Report of the 4th session of the Commission on Phytosanitary Measures, 2009. FAO, Rome.

Report of the 5th session of the Commission on Phytosanitary Measures, 2010. FAO, Rome.

Requirements for the establishment of areas of low pest prevalence, 2005. ISPM No. 22, FAO, Rome.

The use of integrated measures in a systems approach for pest risk management, 2002. ISPM No. 14, FAO, Rome.

КРАТОК ПРЕГЛЕД НА УПАТУВАЊА

Целта на овој стандард е да им помогне на Националните организации за заштита на растенијата (NPPO) и на останатите, во размена на информации и усогласување на поимникот кој се користи во официјалната комуникација, како и во законодавството што се однесува на фитосанитарните мерки. Сегашната верзија ги

опфаќа промените кои се договорени како резултат на одобрување на Меѓународната конвенција за заштита на растенијата (IPPC, 1997) и термините додадени при усвојување на дополнителни Меѓународни стандарди за фитосанитарни мерки (ISPMs). Сите елементи од овој поимник се утврдени врз основа на одобриениот нов пречистен текст на IPPC (1997). Поимникот ги содржи сите термини и дефиниции одобрени до Петтата седница на Комисијата за Фитосанитарни мерки во 2010 година. Забелешките во квадратни полиња се однесуваат на одобрувањето на терминот или дефиницијата, а не на последователните прилагодувања во преводот.

Како и во претходните изданија на поимникот, термините во дефинициите се истакнати и затемнети за да се укаже на нивната поврзаност со други термини во поимникот и да се избегне непотребно повторување на елементи кои се опишани на друго место во поимникот. Изведените форми на зборови кои се појавуваат во поимникот, на пример: проверен, што доаѓа од проверка, исто така се сметаат за термини од истиот.

ФИТОСАНИТАРНИ ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИИ

Апсорбирана доза (absorbed dose)	Количина на радијациона енергија (изразена во Gy - греј) апсорбирана по единица маса на даден објект [Меѓународни стандарди за фитосанитарни мерки (ISPM) бр. 18, 2003 година]
Дополнителна изјава (Additional Declaration)	Изјава која се бара од страна на земјата увозник и треба да биде внесена на фитосанитарниот сертификат , а која обезбедува дополнителни конкретни податоци за одредена пратка во однос на регулираните штетни организми [Организација за храна и земјоделство на ОН (FAO) 1990 година; ревидирана верзија на Привремената комисија за фитосанитарни мерки (ICPM), 2005 година]
Антагонист (antagonist)	Организам (најчесто патоген) кој не предизвикува значителна штета врз домаќинот, но колонизирањето на домаќинот го штити самиот домаќин од понатамошна штета предизвикана од штетни организми [ISPM бр. 3, 1996]
Подрачје (area)	Официјално утврдена држава, дел од држава, сите делови или делови од неколку држави [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEPF, 1999 година; врз основа на договорот на Светската трговска организација за примена на санитарни и фитосанитарни мерки]
Загрозено подрачје (area endangered)	Види: загрозено подрачје

Подрачје со слабо присуство на штетни организми (area of low pest prevalence)	Подрачје , било да е цела држава, дел од држава, сите делови, или делови на држави, каде од страна на надлежните органи е утврдено постоење на низок степен на распространетост на одреден штетен организам , кој е предмет на мерки за ефективен надзор, контрола или уништување [Меѓународна конвенција за заштита на растенија (IPPC), 1997 година]
Кора (bark)	Слојот од стеблото/трупецот на дрвото, гранката или коренот, надвор од камбиумот [Комисија за фитосанитарни мерки (CPM), 2008 година]
Оголено дрво (bark-free wood)	Дрво од кое е отстранета целата кора , освен сраснатата кора околу чворовите и џебовите од кора меѓу годишните прстени [ISPM бр. 15, 2002 година; ревидирана верзија на CPM, 2008 година]
Агенс за биолошка контрола (biological control agent)	Природен непријател, антагонист или конкурент , или друг организам , користен за контрола на штетен организам [ISPM бр. 3, 1996 година; ревидирана верзија на ISPM бр. 3, 2005]

Тампон зона (buffer zone)	Подрачје кое ја опкружува или е во близина на подрачје со официјално назначени граници за фитосанитарни цели, со намера да се минимизира можноста од ширење на дадениот штетен организам , во или надвор од демаркираното подрачје, и предмет на фитосанитарни или други контролни мерки. [ISPM бр. 10, 1999 година; ревидирана верзија на ISPM бр. 22, 2005 година; CPM, 2007 година]
Луковици и кртоли (bulbs and tubers)	Класа на производ од заспани подземни делови од растенија (во мирување), наменети за садење (вклучувајќи главици и ризоми) [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Сертификат (Certificate)	Официјален документ што го потврдува фитосанитарниот статус на секоја пратка која подлежи на фитосанитарни прописи [FAO, 1990 година]
Хемиска импрегнација со притисок (chemical pressure impregnation)	Третирање на дрво со хемиски конзерванс преку процес на притисок, во согласност со официјална техничка спецификација [ISPM бр. 15, 2002 година; ревидирана верзија на ICPM, 2005 година]
Одобрување (на пратка) [clearance (of a consignment)]	Проверка на усогласеноста со фитосанитарните прописи [FAO, 1995 година]
Комисија (Commission)	Комисијата за фитосанитарни мерки е основана според член XI [IPPC, 1997 година]
Производ (Commodity)	Вид на растение, растителен производ или друг производ што се транспортира поради трговија или друга намена [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]

Класа на производ (commodity class)	Категорија на слични производи кои можат да бидат заедно опфатени во фитосанитарните прописи [FAO, 1990 година]
Листа на штетни организми на производот (commodity pest list)	Листа на штетни организми кои се појавуваат во подрачје кое може да биде поврзано со даден специфичен производ [CEPM, 1996 година]
Конкурент (competitor)	Организам што се натпреварува со штетните организми за основни елементи (храна, засолниште) во животната средина [ISPM бр. 3, 1996]
Постапка на усогласување (за пратка) [compliance procedure (for a consignment)]	Официјална постапка што се користи за потврдување дека одредена пратка е во согласност со фитосанитарните услови за увоз или фитосанитарните мерки поврзани со транзит [CEPM, 1999 година; ревидирана верзија CPM, 2009 година]

Пратка (Consignment)	Количина на растенија, растителни производи и/или други производи, кои се транспортирани од една во друга земја и кога е потребно се опфатени со еден фитосанитарен сертификат (една пратка може да се состои од еден или повеќе видови производи односно лотови) [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ISPM, 2001 година]
Пратка при транзит (consignment in transit)	Пратка која минува низ одредена држава, при тоа да не биде предмет на увоз, а може да подлежи на фитосанитарни мерки [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1996 година; CEPМ 1999 година, ISPM, 2002 година; ISPM вр. 25, 2006 година; порано познато како земја на транзит]
Задржување (containment)	Примена на фитосанитарни мерки во и околу заразеното подрачје за да се спречи ширење на штетниот организам [FAO, 1995 година]
Заразен штетен организам (contaminating pest)	Штетен организам кој е присутен во одредена пратка , и во случај тоа да бидат растенија и растителни производи , но не ги напаѓа тие растенија или растителни производи [CEPM, 1996 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1999 година]
Контаминација (contamination)	Присутност во пратката , во местото на складирање, во транспорт или во контејнерот на штетни организми или други регулирани производи , не претставува заразување (види заразување) [CEPM, 1997; revised CEPМ, 1999]
Контрола (на штетен организам) [control (of a pest)]	Спречување, задржување или искоренување на популацијата на штетен организам [FAO, 1995 година]
Контролна точка (control point)	Степен во еден систем каде може да бидат применети посебни постапки за да се постигне одреден дефиниран ефект што ќе може да се измери, надгледува, контролира и корегира [ISPM бр. 14, 2002 година]

Контролирано подрачје (controlled area)	Контролирано подрачје , определено од страна на националната организација за заштита на растенијата (NPPO), е минимална област неопходна да спречи ширење на штетни организми од едно карантинско подрачје [CEPM, 1996 година]
План за корективна активност (во одредено подрачје) [corrective action plan (in an area)]	Документиран план за фитосанитарни активности кои треба да се применат во едно подрачје, кое официјално е демаркирано за фитосанитарни потреби, доколку е забележан штетен организам или доколку е надминат одреден степен на штетни организми или пак во случај на несоодветна примена на официјално утврдени постапки [CPM 2009 година]
Земја на потекло (на пратката со растителни производи) [country of origin (of a consignment of plant products)]	Држава каде се одгледани растенијата од кои се добиени растителните производи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPM, 1996 година; CEPM, 1999 година]
Земја на потекло (на пратката со растенија) [country of origin (of a consignment of plants)]	Држава каде што се одгледувани растенијата [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPM, 1996 година; CEPM 1999]
Земја на потекло (на регулирани производи освен растенија или растителни производи) [country of origin (of regulated articles other than plants and plant products)]	Држава каде регулираните производи за прв пат биле изложени на контаминација од штетни организми [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPM, 1996 година; CEPM, 1999 година]
Режано цвеќе и гранки (cut flowers and branches)	Класа на производи од свежи делови на растенија наменети за декоративна употреба, а не за садење [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Дрво со отстранета кора (debarked wood)	Дрво кое било подложено на било каков процес што резултирал со отстранување на кората . (Дрво со отстранета кора не мора да значи исто што и дрво без кора.) [CPM, 2008 година; за замена на отстранување на кора]
Истражување за демаркација (delimiting survey)	Истражување спроведено за да се утврдат границите на подрачјето кое се смета дека е заразено со штетни организми или кое е слободно од штетни организми [FAO, 1990 година]

Истражување за откривање (detection survey)	Истражување спроведено во подрачје за да се одреди присуство на штетни организми [FAO, 1990 година, ревидирана верзија FAO, 1995 година]
Задржување (detention)	Чување на пратка под официјален надзор или изолирана, како фитосанитарна мерка (види карантин) [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO, 1995 година, CEPF, 1999; ICPM, 2005]
Умртување (devitalization)	Постапка на умртување на растенија или растителни производи да бидат неспособни за 'ртење, раст или понатамошно размножување [ICPM, 2001 година]
Утврдување на доза (dose mapping)	Мерење на распределба на апсорбираната доза во процесот на вчитување со употреба на дозиметри поставени на одредени места во самиот процес на вчитување [ISPM бр. 18, 2003 година]

Дозиметар (dosimeter)	Направа која при изложување на радијација, покажува квантитативна промена во некое својство на истата, кое може да се поврзе со апсорбираната доза во одреден материјал, со употреба на аналитички инструменти и техники [ISPM бр. 18, 2003 година].
Дозиметрија (dosimetry)	Систем кој се користи за одредување на апсорбираната доза , се состои од дозиметри , мерни инструменти и придружни референтни стандарди и постапки за употреба на системот [ISPM бр. 18, 2003 година]
Дрвен материјал за прицврстување на производот при транспорт (dunnage)	Дрвен материјал за пакување кој се употребува за да ја обезбеди или поддржи пратката но кој не останува заедно со пратката (FAO, 1990; ревидирана ISPM бр. 15, 2002)
Екосистем (ecosystem)	Динамичен комплекс на заедници од растенија , животни и микроорганизми, како и нивното абиотско опкружување, при што дејствуваат како функционална единица (ISPM бр.3, 1996; ревидиран ICPM, 2005)
Ефикасност (третман) [efficacy (treatment)]	Дефиниран, мерлив и повторлив ефект како резултат на пропишан третман [ISPM бр. 18, 2003 година]
Итна акција (emergency action)	Брза фитосанитарна акција преземена при нова или неочекувана фитосанитарна ситуација [ICPM, 2001 година]
Итна мерка (emergency measure)	Фитосанитарна мерка утврдена поради итност во нова или неочекувана фитосанитарна ситуација. Вонредната мерка може, но и не мора да биде привремена мерка [ICPM, 2001 година; ревидирана верзија на ICPM, 2005 година]
Загрозено подрачје (endangered area)	Подрачје каде што еколошките фактори одат во прилог на појава на штетен организам чие што присуство во подрачјето ќе доведе до значителни економски загуби (види прилог на поимник бр. 2) [FAO, 1995 година]

Влез (на пратка) entry (of a consignment)	Движење низ место на влез во одредено подрачје [FAO, 1995]
Влез (на штетен организам) [entry (of a pest)]	Движење на штетен организам во подрачје каде што се уште не е присутен, или е присутен, но не е широко распространет и официјално контролиран [FAO, 1995 година]

Еквивалентност (на фитосанитарни мерки) [equivalence (of phytosanitary measures)]	Во случаи каде за конкретниот ризик од штетни организми, различни фитосанитарни мерки достигнуваат соодветно ниво на заштита кога се преземаат од договорната страна. [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1999 година; врз основа на договорот на Светската трговска организација за примена на санитарни и фитосанитарни мерки; ревидирана верзија на ISPM бр. 24, 2005 година]
Уништување (eradication)	Примена на фитосанитарни мерки за отстранување на штетен организам од одредено подрачје [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; претходно познат како „искоренува“]
Прилагодување (establishment)	Perpetuation, for the foreseeable future, of a pest within an area after entry [FAO, 1990; revised FAO, 1995; IPPC, 1997; formerly established] Одржување во блиска иднина на даден штетен организам во рамките на одредено подрачје по неговото влегување . [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO, 1995 година; IPPC, 1997 година; порано познат како „утврдува“]
Поле (field)	Земјишна парцела во рамки на одредено место на производство на кое се одгледува определен производ [FAO, 1990 година]
Утврдување отсуство на штетен организам (find free)	Да се изврши преглед на пратката, парцелата или местото на производство и да се потврди отсуство на одреден штетен организам [FAO, 1990 година]
Отсуство (кај пратка, поле или место на производство) [free from (of a consignment, field or place of production)]	При отсуство на штетни организми (или конкретен штетен организам) со бројки или количини кои може да се откријат со примена на фитосанитарни постапки [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEPМ, 1999 година]
Свежо (fresh)	Живо, несушено, кое не е длабоко-замрзнато или конзервирано на поинаков начин [FAO, 1990]
Овошје и зеленчук (fruits and vegetables)	Класи на производи од свежи делови на растенија наменети за конзумирање или преработка, а не за садење [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Фумигација (fumigation)	Третман со хемиски агенс во гасовита состојба, кој целосно или делумно го опфаќа производот [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]

Микро плазма (germplasm)	Растенија наменети за употреба во програми за одгледување или конзервирање [FAO, 1990 година]
Зрно зрнести култури (grain)	Класа на производи – семе, наменети за преработка или конзумирање, а не за сеидба (види семиња) [FAO, 1990 година; ревидирана ICPM, 2001 година]
Греј [gray (Gy)]	Единица на апсорбирана доза каде 1 греј е еднаков на апсорпцијата на 1 џул по килограм ($1 \text{ Gy} = 1 \text{ J.kg}^{-1}$) [ISPM бр. 18, 2003 година]
Супстрат за одгледување (growing medium)	Било кој материјал во кој се развиваат растителните корења или е со таква намена. [FAO, 1990 година]
Период на растење (за видови растенија) [growing period (of a plant species)]	Временски период на активен раст во сезоната на растење [ICPM, 2003 година]
Сезона на растење (growing season)	Период или периоди во годината кога растенијата активно растат во одредено подрачје, место на производство или објект за производство [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2003]
Природно живеалиште (habitat)	Дел од екосистем со услови во кои еден организам природно е присутен или може да се појави [ICPM, 2005 година]
Усогласување (harmonization)	Утврдување, признавање и примена на фитосанитарни мерки што се темелат на заеднички стандарди од страна на различни држави.[FAO, 1995 година; ревидирана верзија на CEPM, 1999 година; врз основа на договорот на Светската трговска организација за примена на санитарни и фитосанитарни мерки]
Усогласени фитосанитарни мерки (harmonized phytosanitary measures)	Фитосанитарни мерки утврдени од договорните страни на IPPC , врз основа на меѓународни стандарди [IPPC, 1997 година]
Третман со топлина (heat treatment)	Процесот во кој одреден производ се изложува на топлина додека не постигне минимална температура за минимален временски период согласно одредена официјална техничка спецификација [ISPM бр. 15, 2002 година; ревидирана верзија на ICPM, 2005 година]
Штетен организам „автостопер“ (hitch-hiker pest)	Види заразен штетен организам
Листа на домаќини на штетни организми (host pest list)	Листа на штетни организми што заразуваат одреден вид растение, целосно или во одредено подрачје [CEPM, 1996 година; ревидирана верзија на CEPM, 1999 година]

Осег на домакилот (host range)	Видови способни во природни услови да одржуваат одреден штетен организам или друг организам [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ISPM бр. 3, 2005 година]
Дозвола за увоз (Import Permit)	Официјален документ за одобрување на увоз на производ во согласност со конкретни услови за фитосанитарен увоз [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; ICPM, 2005 година]

Деактивирање (inactivation)	Доведување во состојба еден микроорганизам да биде неспособен за развој [ISPM бр. 18, 2003 година]
Зачестеност (на штетен организам) [incidence (of a pest)]	Сразмер или број на единици на присуство на штетен организам во примерок, пратка , подрачје или друга дефинирана популација [CPM, 2009 година]
Наезда (incursion)	Изолирана популација на штетен организам , неодамна откриена во одредено подрачје , за која не е познато дека е одомаќинета, но се очекува да преживее во блиска иднина [ICPM, 2003 година]
Заразеност (на производот) [infestation (of a commodity)]	Присуство во производ на жив штетен организам од засегнатото растение или растителен производ . Заразеноста ја вклучува и инфекцијата. [CEPM, 1997 година; ревидирана верзија на CEPM, 1999 година]
Преглед (inspection)	Официјален визуелен преглед на растенија , растителни производи или други регулирани производи , за да се утврди присуство на штетни организми и/или да се утврди усогласеност со фитосанитарните прописи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година];
Инспектор (inspector)	Лице овластено од страна на националната организација за заштита на растенијата за да ги спроведе нејзините функции [FAO, 1990 година]
Интегритет (на пратката) integrity (of a consignment)	Состав на пратка опишан во фитосанитарниот сертификат или друг официјално прифатлив документ, транспортиран без загуба, додавање или замена [CPM, 2007 година]
Намена (intended use)	Декларирана цел за која се увезуваат, произведуваат или користат растенијата , растителните производи или други производи [ISPM бр.16, 2002 година; ревидирана верзија на CPM, 2009 година]
Пресретнување (на пратката) [interception (of a consignment)]	Одбиениот или контролираниот влез на увезена пратка поради неусогласеност со фитосанитарните прописи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Пресретнување (на штетен организам) [interception (of a pest)]	Откривање на штетен организам при проверка или испитување на увезена пратка [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPM, 1996 година]

Посреден карантин (intermediate quarantine)	Карантин во државата која не е држава на потекло или земја на дестинација [CEPM, 1996]
Меѓународна Конвенција за Заштита на Растенијата (International Plant Protection Convention)	Меѓународна конвенција за заштита на растенија, одредена од FAO во Рим 1951 година, со подоцнежни измени [FAO, 1990 година].
Меѓународни Стандарди за Фитосанитарни Мерки (International Standard for Phytosanitary Measures)	Меѓународен стандард усвоен од страна на Конференцијата на FAO, привремената комисија за фитосанитарни мерки или комисијата за фитосанитарни мерки , основана според IPPC [CEPM, 1996 година; ревидирана верзија CEPM, 1999 година]
Меѓународни стандарди (international standards)	Меѓународни стандарди утврдени во согласност со член 10 став 1 и 2 од IPPC [IPPC, 1997 година]
Вовед (Introduction)	Влез на штетен организам што резултира со негова појава [FAO, 1990; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; IPPC, 1997 година]
Масовно ослободување (inundative release)	Ослободување на голем број масовно произведени агенси за биолошка контрола или корисни организми со очекување да се постигне брз ефект [ISPM бр.3, 1996 година; ревидирана верзија на ISPM бр.3, 2005]
Јонизирачко зрачење (ionizing radiation)	Наелектризирани честички и електромагнетни бранови кои како резултат на физичка интеракција создаваат јони било на примарни или секундарни процеси [ISPM бр.18, 2003]
IPPC	Меѓународна конвенција за заштита на растенијата , донесена на FAO во 1951 година во Рим и подоцна изменета [FAO, 1990 година; ревидирана верзија ICPM, 2001 година]
Зрачење (irradiation)	Третман со било кој тип на јонизирачко зрачење [ISPM бр. 18, 2003]
ISPM	Меѓународен стандард за фитосанитарни мерки [CEPM, 1996 година; ревидирана верзија ICPM, 2001 година]
Сушење во печки (kiln-drying)	Процес при кој дрвото се суши во затворена комора со контрола на топлина и/или влага за да постигне посакувана содржина на влага [ISPM бр.15, 2002 година]
Законодавство (legislation)	Секој акт, закон, пропис, упатство или друга административна наредба донесена од страна на надлежните органи [ISPM бр. 3, 1996]

Жив модифициран организам (living modified organism)	Секој жив организам кој поседува нова комбинација на генетски материјал стекнат со употреба на современа биотехнологија [Протоколот Картагена за биобезбедност за Конвенцијата за биолошка разновидност, 2000]
Жив модифициран организам - GMO (LMO)	Жив (генетски) модифициран организам [ISPM бр.11, 2004]
Партија (дел од пратка) (lot)	Број на единици од еден производ , препознатлив по хомогеноста на составот, потеклото, итн., што формира дел од пратка [FAO, 1990 година]
Ознака (mark)	Официјален печат или жиг, меѓународно признаен, применет на контролиран производ за да го докаже неговиот фитосанитарен статус [ISPM бр. 15, 2002]
Минимално апсорбирана доза (Dmin) minimum absorbed dose (Dmin)	Локализираната минимална апсорбирана доза при процесот на третирање [ISPM бр. 18, 2003]
Модерна биотехнологија (modern biotechnology)	Примената на: а. Техники на ин витро (изолирано) нуклеинска киселина, која содржи рекомбинирана дезоксирибонуклеинска киселина (ДНК) и директно вбригување на нуклеинската киселина во клетките или органелите; или б. фузија на клетки надвор од таксономското семејство, кои ги надминуваат природните физиолошки репродуктивни или рекомбинаторски граници и кои не се техники кои се користат во традиционалното одгледување и селектирање [Протокол од Картагена за Биобезбедност кон Конвенцијата за Биолошки Диверзитет, 2000]
Следење (monitoring)	Официјален тековен процес за потврдување на фитосанитарните состојби [CEPM, 1996 година]
Следење за надзор (monitoring survey)	Тековен надзор заради потврдување на карактеристиките на популацијата од штетни организми [FAO, 1995 година]
Национална Организација за Заштита на Растенијата (National Plant Protection Organization)	Официјална служба основана од Владата, за да ги спроведе функциите утврдени од страна на IPPC [FAO 1990 година; порано позната како Организација за заштита на растенија (национална)]
Природен непријател (natural enemy)	Организам кој живее на сметка на друг организам во своето подрачје на потекло и кој може да помогне во ограничување на популацијата на тој организам . Тука се опфаќаат паразитоици, паразити, предатори , организми што се хранат со растенија и патогени [ISPM бр.3, 1996; ревидирана верзија на ISPM бр. 3, 2005]

Природно создадени (naturally occurring)	Компонента од екосистем или селекција од дива популација, неизменета по вештачки пат [ISPM бр.3, 1996]
Не-карантински штетни организми (non-quarantine pest)	Штетен организам кој не е карантински штетен организам за одредено подрачје [FAO, 1995 година]
Национална организација за заштита на растенијата (NPPO)	Национална организација за заштита на растенијата [FAO, 1990 година; ICPM, 2001 година]
Појава (occurrence)	Присуство на одреден штетен организам во одредено подрачје , за кој е потврдено дека е автохтон или внесен а се уште не е официјално пријавен дека е уништен [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; ISPM бр. 17; порано познат како „се појавува“]
Официјален (official)	Утврден, овластен или изведен од страна на Националната организација за заштита на растенијата [FAO, 1990 година]
Официјална контрола (official control)	Активна примена на задолжителни фитосанитарни прописи и примена на задолжителни фитосанитарни постапки со цел уништување или задржување на карантински штетни организми , или управување со регулирани некарантински штетни организми (види прилог на поимник бр. 1) [ICPM, 2001 година]
Организам (organism)	Секој биотски субјект способен за размножување или намножување во својата природна состојба (ISPM бр. 3, 1996 година; ревидирана верзија на ISPM бр.3, 2005 година]
Наезда (outbreak)	Неодамна откриена популација на штетни организми , вклучувајќи напад или ненадејно значително зголемување на постоечката популација од штетни организми во одредено подрачје [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на ICPM, 2003 година]
Пакување (packaging)	Материјал кој се користи за зацврстување, заштита или носење на производ (ISPM бр. 20, 2004)
Паразит (Parasite)	Организам што живее на или во друг поголем организам и се храни од истиот [ISPM бр.3, 1996 година]
Паразитоид (Parasitoid)	Инсект кој паразитира само во неговиот ран стадиум, убивајќи го неговиот домаќин во процесот на неговиот развој, и слободно живее како возрасен/имаго (ISPM No. 3, 1996)
Патоген (Pathogen)	Микроорганизам кој предизвикува болест [ISPM бр.3, 1996 година]

Патека (pathway)	Секој начин што овозможува влез или ширење на штетен организам [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Штетен организам (pest)	Секој вид, сој или биотип на растение, животно или патоген агенс кој ги напаѓа растенијата или растителните производи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; IPPC, 1997 година]
Категоризација на штетен организам (pest categorization)	Процесот на одредување дали штетниот организам поседува или не поседува својства на карантински штетен организам или на регулиран некарантински штетен организам [ISPM бр. 11, 2001 година]
Дијагноза на штетен организам (pest diagnosis)	Процесот на откривање и идентификација на штетен организам [ISPM бр. 27, 2006 година]
Подрачје без штетен организам (Pest Free Area)	Подрачје во кое одреден штетен организам не се појавува онака како што е докажано со научни докази и во кое оваа состојба официјално е одржувана [FAO, 1995 година]
Место за производство во кое нема штетни организми (pest free place of production)	Место на производство каде нема појава на одреден штетен организам како што е докажано со научни докази и во кое оваа состојба официјално е одржувана во конкретен временски период [ISPM бр. 10, 1999 година]
Производен простор во кој нема штетни организми (pest free production site)	Определен дел од место на производство каде нема појава на одреден штетен организам како што е докажано со научни докази и каде оваа состојба официјално е одржувана определен временски период и со истата се раководи како посебна единица на идентичен начин како и со местото на производство без штетни организми [ISPM бр. 10, 1999 година]
Евиденција за штетен организам (pest record)	Документ кој обезбедува податоци за присуство или отсуство на конкретен штетен организам на одредена локација, во конкретно време, во рамки на подрачјето (најчесто држава), под пропишани услови [CEPM, 1997 година]
Ризик од штетен организам (за карантински штетни организми) [pest risk (for quarantine pests)]	Веројатноста за внесување и ширење на штетен организам и степенот на поврзани потенцијални економски последици (види во прилог на поимник бр. 2) [ISPM бр. 2, 2007 година]

Ризик од штетен организам (за регулирани не-карантински штетни организми) [pest risk (for regulated non-quarantine pests)]	Веројатноста дека штетниот организам во растенијата за садење влијае врз намената за употреба на тие растенија со економски неприфатлив ефект (види прилог на поимник бр. 2) [ISPM бр. 2, 2007]
Анализа на ризик од штетен организам (договорено толкување) [Pest Risk Analysis (agreed interpretation)]	Процесот на процена на биолошки или други научни и економски податоци за одредување дали одреден организам е штетен организам , дали треба да се регулира, како и интензитетот на сите фитосанитарни мерки што треба да се преземат против него [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на IPPC, 1997 година; ISPM бр. 2, 2007 година]
Проценка на ризик од штетен организам (за карантински штетни организми) [pest risk assessment (for quarantine pests)]	Процена на веројатноста од внесување и ширење на штетни организми и степенот на поврзаните потенцијални економски последици (види прилог на поимник бр. 2) [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на ISPM бр.11, 2001 година; ISPM бр. 2, 2007 година]
Проценка на ризик од штетен организам (за регулирани некарантински штетни организми) [pest risk assessment (for regulated non-quarantine pests)]	Процена на веројатноста дали одреден штетен организам кај растенијата за садење влијае на планираната употреба на тие растенија со економски неприфатлив ефект (види прилог на поимникот бр. 2) [ICPM, 2005 година]
Управување со ризик од штетен организам (за карантински штетни организми) pest risk management (for quarantine pests)	Процена и избор на можности за намалување на ризикот од внесување и ширење на штетен организам [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на ISPM бр. 11, 2001]
Управување со ризик од штетен организам (за регулирани некарантински штетни организми) [pest risk management (for regulated non-quarantine pests)]	Процена и избор на можности за намалување на ризикот од одреден штетен организам кај растенија за садење што предизвикува економски неприфатлив ефект на предвидената употреба на тие растенија (види прилог на поимник бр. 2) [ICPM, 2005 година]
Статус на штетен организам (во едно подрачје) [pest status (in an area)]	Моменталното присуство или отсуство на штетен организам во одредено подрачје , вклучувајќи ја неговата распространетост, официјално утврдена врз основа на експертско мислење, врз основа на моментална и претходна документација и други податоци [CEPM, 1997 година; ревидирана верзија на ICPM, 1998 година]

Подрачје без штетни организми (PFA)	Подрачје без штетни организми [FAO, 1995; ревидирана верзија на ICPM, 2001]
-------------------------------------	--

Фитосанитарна акција (phytosanitary action)	Официјално дејство, како на пример проверка, испитување, следење или третман , што се презема за примена на фитосанитарните мерки [ICPM, 2001 година; ревидирана верзија на ICPM, 2005 година]
Фитосанитарен сертификат (Phytosanitary Certificate)	Сертификат креиран според моделите за сертификати на IPPC [FAO, 1990]
Фитосанитарна сертификација (phytosanitary certification)	Употреба на фитосанитарни постапки кои водат до издавање на фитосанитарен сертификат [FAO, 1990 година]
Фитосанитарни барања за увоз (phytosanitary import requirements)	Посебни фитосанитарни мерки утврдени од страна на земјата увозник која се однесува на пратките кои се внесуваат во таа земја. (ICPM, 2005)
Фитосанитарно законодавство (phytosanitary legislation)	Основни закони што даваат законска надлежност на Националната организација за заштита на растенија од кои може да се изготват фитосанитарни прописи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Фитосанитарни мерки (спогодбено толкување) [phytosanitary measure (agreed interpretation)]	Секој закон, пропис или официјална постапка која има за цел да спречи внесување и/или ширење на карантински штетни организми , или да го ограничи економското влијание врз регулирани некарантински штетни организми [FAO 1995 година; ревидирана верзија на IPPC, 1997 година ISPM, 2002 година]
<i>The agreed interpretation of the term phytosanitary measure accounts for the relationship of phytosanitary measures to regulated non-quarantine pests. This relationship is not adequately reflected in the definition found in Article II of the IPPC (1997).</i> <i>Ова договорено толкување на терминот фитосанитарна мерка се однесува на односот помеѓу фитосанитарните мерки кон регулирани некарантински штетни организми. Овој однос не е соодветно даден во дефиницијата во член II од IPPC (1997 година).</i>	
Фитосанитарна постапка (phytosanitary procedure)	Секој официјален метод за примена на фитосанитарните мерки вклучувајќи и спроведување на прегледи, тестирања, следења или третирања во однос на регулирани штетни организми [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEP, 1999 година; ICPM, 2001 година; ICPM, 2005 година]

Фитосанитарна регулатива (phytosanitary regulation)	Официјално правило за спречување на внесување и/или ширење на карантински штетни организми , или ограничување на економското влијание врз регулирани некарантински штетни организми , вклучително и утврдување на постапки за фитосанитарна сертификација (види прилог на поимник бр. 2) [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEPF 1999 година; ICPM 2001 година]
Фитосанитарна безбедност (на пратката) phytosanitary security (of a consignment)	Одржување на интегритетот на пратката и спречување истата да биде заразена и контаминирана од регулирани штетни организми , преку примена на соодветни фитосанитарни мерки [CPM, 2009 година]
Место на производство (place of production)	Секоја просторија или збир на полиња што делуваат како единствена производствена или земјоделска единица. Тука може да се вклучат производните простори кои се управуваат посебно за фитосанитарни цели [FAO, 1990; ревидирано CEPF, 1999]
Растителен штетен организам (plant pest)	Види штетен организам
Растителни производи (plant products)	Непреработен материјал од растително потекло (вклучувајќи зрнести култури) и оние преработени производи кои по природа или по начинот на нивната преработка можат да претставуваат ризик за внесување и ширење на штетни организми [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на IPPC, 1997 година; порано познат како растителен производ]
Организација за заштита на растенијата (национална) [plant protection organization (national)]	Види Национална организација за заштита на растенијата
Растителен карантин (plant quarantine)	Сите активности преземени со цел да се спречи внесување и/или ширење на карантински штетни организми или за да се обезбеди нивна официјална контрола [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Садење (вклучувајќи расадување) [planting (including replanting)]	Секоја операција на сместување на растението во супстрат за одгледување , калемење или слични операции, за да се обезбеди нивниот понатамошен раст, размножување или намножување [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPF, 1999 година]
Растенија (Plants)	Живи растенија и нивни делови, вклучувајќи семиња и микро плазма [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на IPPC, 1997 година]

Растенија за садење (plants for planting)	Растенија наменети да останат засадени , да бидат засадени или пресадени [FAO, 1990 година]
Растенија во изолирани услови (plants in vitro)	Класа на производ на растенија кои растат во стерилен супстрат во изолиран простор [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPF, 1999 година; ICPM, 2002 година; порано познати како растенија во култура на ткиво]

Место на влез (point of entry)	Аеродром, пристаниште или копнена граница, официјално назначена точка за увезување на пратки , и/или влез на патници [FAO, 1995 година]
Карантин после внесување (post-entry quarantine)	Карантин кој се применува откако производот ќе се внесе [FAO, 1995]
Анализа на ризик од штетен организам (PRA)	Анализа на ризик од штетен организам [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
PRA подрачје (PRA area)	Подрачје во кое се спроведува анализа на ризик од штетни организми [FAO, 1995 година]
Практично ослободено (practically free)	Пратка , поле или место на производство без штетни организми (или конкретен штетен организам) во бројки или количини кои не ги надминуваат очекуваните и доследноста со квалитетни активности на култивирање и раководење во производството и пласманот на производот [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Претходно ослободување (pre-clearance)	Фитосанитарната сертификација и/или ослободувањето во државата на потекло , изведено со или под редовен надзор на Националната организација за заштита на растенија од државата на дестинација [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Предатор (Predator)	Природен непријател што лови и се храни со други животински организми , од кои повеќе од еден се убиени за време на нивниот животен век [ISPM бр. 3, 1996 година]
Работен примерок (проба) (process load)	Количина на материјал со прецизиран опис на конфигурацијата кој е третиран како една целина (ISPM No. 18, 2003)
Обработен дрвен материјал (processed wood material)	Производи кои се составени од дрво , обработени користејќи лепило , топлина , притисок , или некоја комбинација од истите. (ISPM No. 15, 2002)
Забрана (prohibition)	Фитосанитарен пропис кој забранува увоз или движење на одредени штетни организми или производи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]

Заштитено подрачје (protected area)	Контролирано подрачје кое е одредено од страна на NPPO како минимално подрачје , неопходно за ефикасна заштита на загрозеното подрачје [FAO, 1990 година; не е дел од FAO, 1995 година; нов концепт од CEPF, 1996 година]
Привремена мерка (provisional measure)	Фитосанитарен пропис или постапка утврдена без целосна техничка оправданост како резултат на недостиг од соодветни податоци. Привремената мерка подлежи на периодичен преглед и целосна техничка оправданост во најкраток можен рок [ICPM, 2001 година]
Карантин (Quarantine)	Официјално задржување на регулирани производи заради набљудување, истражување или за понатамошен преглед, тестирање и/или третман [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEPF, 1999 година]
Карантинско подрачје (quarantine area)	Подрачје во кое е присутен карантински штетен организам и истиот е официјално регулиран [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]
Карантински штетен организам (quarantine pest)	Штетен организам со потенцијална економска важност за подрачјето што е загрозувано, а кој се уште не е присутен во истото, или е присутен но се уште не е широко распространет и официјално регулиран [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; IPPC 1997 година]
Станица за карантин (quarantine station)	Официјална станица за чување растенија или растителни производи во карантин [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; порано позната како карантинска станица или објект]
Сурово дрво (raw wood)	Дрво кое се уште не претрпело обработка или третман [ISPM бр. 15, 2002]
Ре-експортирана пратка (re-exported consignment)	Пратка увезена во држава од која потоа се извезува. Пратката може да се чува, подели, комбинира со други пратки или да и се смени пакувањето (порано познато како земја на повторен извоз) [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPF, 1996 година; CEPF 1999 година; ICPM, 2001 година; ICPM, 2002 година]
Референтен примерок (reference specimen)	Примерок од популација на конкретен организам , зачуван и на располагање со цел за идентификација, потврда или споредба. [ISPM бр.3, 2005 година; ревидирана верзија на CPM, 2009 година]
Одбивање (refusal)	Забранување на внесување на пратка или друг регулиран производ кога не е во согласност со фитосанитарните прописи [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година]

Регионална Организација за Заштита на Растенијата (Regional Plant Protection Organization)	Меѓувладина организација со утврдени функции во член IX од IPPC [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; CEPМ 1999 година; порано позната како Организација за заштита на растенија (регионална)]
Регионални стандарди (regional standards)	Стандарди утврдени од страна на одредена Регионална организација за заштита на растенијата заради насочување на членките на таа организација [IPPC, 1997 година]
Регулирано подрачје (regulated area)	Подрачје во чии што рамки и/или од кое растенијата, растителните производи и други регулирани производи подлежат на фитосанитарни прописи или постапки , со цел да се спречи внесувањето и/или ширењето на карантински штетни организми или да се ограничи економското влијание на регулирани некарантински штетни организми (види прилог на поимник Бр. 2) [CEPM 1996 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1999 година; ICPM, 2001 година]
Регулиран производ (regulated article)	Секое растение, растителен производ , место на складирање, пакување, превозно средство, контејнер, почва и секој организам, предмет или материјал способен за засолнување или ширење на штетни организми , за кој се неопходни фитосанитарни мерки , особено онаму каде што е опфатен меѓународен транспорт [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на FAO, 1995 година; , IPPC 1997 година]
Регулиран некарантински штетен организам (regulated non- quarantine pest)	Некарантински штетен организам чие присуство во растенијата за садење влијае на наменската употреба на тие растенија , со економско незначајно влијание и кој според тоа е регулиран во рамки на територијата на договорната страна-увозник (види прилог на поимник бр. 2) [IPPC, 1997 година]
Регулиран штетен организам (regulated pest)	Карантински штетен организам или регулиран некарантински штетен организам , [IPPC, 1997 година]
Ослободување (во животната средина) [release (into the environment)]	Намерно ослободување на одреден организам во животната средина (види вовед и појава) [ISPM бр. 3, 1996]
Ослободување (на пратка) [release (of a consignment)]	Овластување за внесување после добиено одобрување [FAO, 1995 година]
Пасадување (Replanting)	Види садење

Потребен одговор (required response)	Утврден степен на ефект при третман [ISPM бр.18, 2003]
Ограничување (Restriction)	Фитосанитарен пропис кој одобрува увезување или движење на одредени производи кои подлежат на одредени услови [ISPM бр.18, 2003]
Регулирани не-карантински штетни организми (RNQP)	Регулиран некарантински штетен организам [ISPM бр. 16, 2002]
Округло дрво (round wood)	Дрво кое не е исечено по должина, кое ја има својата природна кружна површина, со или без кора [F AO, 1990]
Регионална организација за заштита на растенија (RPPO)	Регионална организација за заштита на растенијата [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Сечено дрво (sawn wood)	Дрво пресечено по должина, со или без природната тркалезна површина, со или без кора [FAO, 1990 година]
Секретар (Secretary)	Секретар на Комисијата назначен во согласност со член XII [IPPC, 1997 година]
Семиња (Seeds)	Производна класа на семиња наменети или планирани за сеење , а не за исхрана или преработка (види зрнести култури) [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Стерилна инсект-техника (SIT)	Техника со стерилен инсект [ISPM бр. 3, 2005 година]
Ширење (spread)	Зголемување на географската распространетост на одреден штетен организам во рамки на одредено подрачје [FAO, 1995 година]
Стандард (standard)	Документ утврден со консензус и одобрен од признаено тело, кој за заедничка и повеќекратна употреба обезбедува правила, упатства или карактеристики за дејствијата или резултати од истите, насочени кон постигнување на оптимален степен на ред во дадениот контекст [FAO, 1995 година, ВОДИЧ ЗА ISO/IEC 2:1991 дефиниција]
Стерилен инсект (sterile insect)	Инсект кој како резултат на одреден третман не може да се размножува [ISPM бр.3, 2005 година]
Техника со стерилен инсект (sterile insect technique)	Метод на контрола на штетен организам со употреба на масовно ослободување на стерилни инсекти за да се намали размножувањето во популација од истиот вид [ISPM бр.3, 2005 година]

Складиран производ (stored product)	Необработен растителен производ наменет за исхрана или преработка, складиран во сушена форма (овде особено се опфатени зрнестите култури и сушено овошје и зеленчук) [FAO, 1990 година]
Потиснување (Suppression)	Примената на фитосанитарни мерки во заразена област за да се намалат популациите на штетен организам [FAO, 1995 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1999 година]

Следење (surveillance)	Официјален процес кој опфаќа собирање и евидентирање на податоци за појава или отсуство на штетни организми со надзор , набљудување или други постапки [CEPM, 1996 година]
Надзор (survey)	Официјална постапка спроведена во определен временски период за да се одредат карактеристиките на популацијата на штетниот организам или да се одреди кои видови се појавуваат во одредено подрачје [FAO, 1990 година; ревидирана верзија на CEPМ, 1996 година]
Системски пристап(и) [systems approach(es)]	Интегрирање на различни мерки за управување со ризик, од кои најмалку две делуваат независно, и кои кумулативно го постигнуваат соодветното ниво на заштита против регулирани штетни организми (ISPM број 14, 2002; ревидиран ICPM, 2005)
Технички оправдано (technically justified)	Оправдано врз основа на заклучоци добиени со употреба на соодветни анализи за ризик на штетни организми или каде што е применливо друго слично испитување и процена на достапните научни информации (IPPC, 1997)
Тест (Test)	Официјално испитување, покрај визуелното, за да се утврди присуство на штетни организми или да се идентификуваат штетни организми [FAO, 1990 година]
Степен на толеранција (на штетен организам) [tolerance level (of a pest)]	Зачестеност на штетен организам одреден како праг за преземање на дејство за контрола на тој штетен организам или да се спречи неговото ширење или внесување (CPM, 2009).
Непостојаност Минливост краткотрајност (Transience)	Присуство на штетен организам кој не се очекува да се насели (ISPM број 8, 1998)
Транзит (Transit)	Види пратка во транзит

Транспарентност (Transparency)	Принцип кој овозможува достапност на фитосанитарните мерки на меѓународно ниво како и нивната применливост (FAO,1995;ревидиран CEPМ, 1999; врз основа на Спогодбата на Светската Трговска Организација за Применувањето на Санитарните и Фитосанитарните Мерки)
Третман (Treatment)	Официјална постапка за убивање, инактивирање или отстранување на штетни организми или претварање во неплодни штетни организми или намалување на животните функции [FAO, 1990 година, ревидирана верзија на FAO,1995 година; ISPM бр. 15, 2002 година; ISPM бр.18, 2003 година; ICPM, 2005 година]
Распоред за третирање (treatment schedule)	Критичните параметри на третманот кои треба да се исполнат за да се постигне планираната цел (пример: убивање, инактивација или отстранување на штетни организми , претварајќи ги во неплодни или со намалени животни функции) со одредена ефикасност (ISPM No. 28, 2007)
Визуелен преглед (visual examination)	Визуелно прегледување на растенија, растителни производи или други регулирани производи со голо око, лупа, стереоскоп или микроскоп за откривање на штетни организми или загадувачи , без тестирање или обработка [ISPM бр.23, 2005]
Дрво (wood)	Класа на производ од тркалезно дрво, исечено дрво, иверка или дрвени деланки, со или без кора [FAO,1990 година; ревидирана верзија на ICPM, 2001 година]
Дрвен материјал за пакување (wood packaging material)	Дрво или производи од дрво (со исклучок на производи од хартија) користени за потпора, заштита или пренос на производи (вклучувајќи амбалажа) [ISPM бр.15, 2002]

НАСОКИ ЗА ТОЛКУВАЊЕ И ПРИМЕНА НА КОНЦЕПТОТ ЗА ОФИЦИЈАЛНА КОНТРОЛА ЗА РЕГУЛИРАНИ ШТЕТНИ ОРГАНИЗМИ

1. ЦЕЛ

Фразата „Официјално контролирани“ означува суштински концепт во дефиницијата за карантински штетен организам. Поимникот на фитосанитарни термини го дефинира терминот „официјален“ како утврден, овластен или изведен од страна на NPPO, а „Контрола“ како потиснување, задржување или уништување на популацијата на штетен организам. Сепак, за фитосанитарни цели, концептот на „Официјална контрола“ не е соодветно изразен со комбинацијата на овие два термина. Целта на ова упатство е да понуди попрецизен опис на толкувањето на концептот за официјална контрола и нејзината примена во пракса.

2. ОБЕМ

Ова упатство се однесува само на официјалната контрола на регулирани штетни организми. За потребите на ова упатство, под релевантни штетни организми се подразбира: карантински штетни организми кои се присутни во земја-увозник но не се широко распространети и регулираните некарантински штетни организми.

3. ДЕФИНИЦИЈА

Официјалната контрола се дефинира како:

Активно спроведување на задолжителни фитосанитарни прописи и примена на задолжителни фитосанитарни постапки со цел уништување или сузбивање на карантински штетни организми или справување со регулирани некарантински штетни организми.

4. ОПШТИ УСЛОВИ

Официјалната контрола подлежи на „начела за карантин за растенија во однос на меѓународна трговија“, конкретно, начела за недискриминација, транспарентност, еднаквост и анализа на ризик.

Во случај на карантински штетен организам што е присутен, но не е широко распространет и кај одредени регулирани некарантински штетни организми, земјата-

увозник треба да го дефинира заразеното, загрозеното и заштитеното подрачје(а).

Официјалната контрола опфаќа:

- уништување и/или сузбивање во заразеното подрачје(а)
- следење во загрозеното подрачје(а)
- мерки кои се поврзани со контрола на движење во и во рамки на заштитеното подрачје(а) вклучувајќи ги и мерките кои се применуваат при увоз.

Програмите за официјална контрола содржат елементи што се задолжителни. Потребна е минимална проценка на програмата и следење на штетните организми во нејзини рамки за официјална контрола, за да се одреди потребата и ефектот од контролата и за да се оправдаат применетите мерки при увоз за истата цел. Мерките применети при увоз треба да бидат во согласност со начелото за недискриминација (види оддел 5.1 подолу).

За карантински штетни организми, уништувањето и ограничувањето може да бидат елементи на сузбивање. За регулирани некарантински штетни организми, мерката на сузбивање може да се користи за да се избегне економска неоправданост, бидејќи се однесува на растенијата наменети за садење.

5. ПОСЕБНИ УСЛОВИ

5.1 НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

Принципот на недискриминација помеѓу домашните и увозните услови е од фундаментално значење. Поточно, увозните услови не би требало да бидат построги од ефектот на официјалната контрола во земјата увозник. Оттука, би требало да има доследност помеѓу увозот и домашните услови за одреден штетен организам:

- увозните услови не би требало да бидат построги од домашните барања;
- домашните и увозните услови би требало да бидат исти или со еквивалентен ефект;
- задолжителните елементи на домашните услови и условите за увоз треба да бидат исти;
- интензитетот на проверка на увезени пратки треба да биде ист со еквивалентни такви постапки во програмите за домашна контрола;
- во случај на неусогласеност, би требало да се преземат исти или еквивалентни активности врз увезените пратки, исто како да се земени во домашни услови;
- ако се применила толеранција во рамките на националната програма, истата толеранција би требало да се примени на еквивалентен увезен материјал. Поточно, ако не се преземе дејство во националната програма за официјална контрола, затоа што нивото на заразување не достигнало одредено ниво, тогаш нема да се превеземе никакво дејство врз увезената пратка, доколку нивото на зараза не го надминува истото ниво. Усогласеноста со увозната толеранција, генерално ја одредува проверката или тестирањето при влез, додека пак толерантноста за домашни пратки би требало да се одреди на последната точка каде што се извршува официјалната контрола;
- доколку во националната програма за официјална контрола се дозволува под-класифицирање или пре-класифицирање, слични опции би требало да бидат на располагање за увезените пратки.

5.2 ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Увозните и домашните барања за официјална контрола би требало да бидат документирани и да бидат на располагање доколку некој ги побара.

5.3 ТЕХНИЧКА ОПРАВДАНОСТ (АНАЛИЗА НА РИЗИК)

Домашните услови и условите за увоз треба да бидат технички оправдани и да резултираат со недискриминачко управување со ризик.

5.4 СПРОВЕДУВАЊЕ

Домашното спроведување на програмите за официјална контрола треба да биде еднакво со спроведувањето на условите при увоз. Спроведувањето треба да опфати:

- правна основа;
- оперативна примена;
- проценка и преглед и
- официјално делување во случај на неусогласеност.

5.5 ЗАДОЛЖИТЕЛНА ПРИРОДА НА ОФИЦИЈАЛНАТА КОНТРОЛА

Официјалната контрола е задолжителна во поглед на тоа што сите вклучени лица се правно обврзани да ги спроведат бараните дејствија. Полето на примената на програмите за официјална контрола на карантински штетни организми е целосно задолжително (постапки за акции за уништување), додека полето на примена на регулирани некарантински штетни организми е задолжително само во одредени околности (програми за службена сертификација).

5.6 ОБЛАСТ НА ПРИМЕНА

Програмата за официјална контрола може да се примени на национално, регионално или локално ниво. Подрачјето на примената на мерките за официјалната контрола треба да биде прецизирано. Било какви ограничувања при увоз треба да имаат ист ефект како и внатрешно применетите мерки за официјална контрола.

5.7 НАДЛЕЖНОСТ НА NPPO И ВКЛУЧЕНОСТА ВО ОФИЦИЈАЛНАТА КОНТРОЛА

Официјалната контрола треба:

- да биде воспоставена или призната од страна на владата или преку соодветна законска надлежност;
- да биде изведена, спроведена, надгледувана или да биде најмалку ревидирана/проверена од страна на NPPO;
- спроведувањето да биде обезбедено од страна на владата или од NPPO и
- да биде изменета, завршена или да изгуби официјално признание од страна на владата или од NPPO.

Одговорноста и отчетноста за програмите за официјална контрола паѓа на националната влада. Покрај NPPO може да бидат одговорни и други агенции за одредени аспекти од програмите за официјална контрола, додека одредени други аспекти од истите програми може да се под надлежност на регионалните органи или приватниот сектор. NPPO треба да биде целосно запознаена со сите аспекти од

програмите за официјална контрола во сопствената земја.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Report of the ICPM open-ended working group on official control, 22-24 March 2000, Bordeaux, France, IPPC Secretariat, FAO, Rome.

Додаток бр. 2

УПАТСТВО ЗА ОБЈАСНУВАЊЕ НА ПОТЕНЦИЈАЛНАТА ЕКОНОМСКА ВАЖНОСТ КАКО И ПОВРЗАНИТЕ ТЕРМИНИ, ВКЛУЧУВАЈЌИ ЈА И ВАЖНОСТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

1. ЦЕЛ И ОБЕМ

Овие упатства обезбедуваат поранешни и останати релевантни податоци за да ја разјаснат потенцијалната економска важност и поимите сродни на неа, така што таквите поими се јасно разбирливи, а нивната примена ќе биде доследна со Меѓународната конвенција за заштита на растенија (IPPC) и Меѓународните стандарди за фитосанитарни мерки (ISPM). Овие упатства ја покажуваат примената на одредени економски принципи и нивната поврзаност со целите на IPPC, особено во заштитата на некултивирани растенија, дивата флора, природните живеалишта и екосистемите, со посебно внимание кон инвазивните непознати видови, што претставуваат растителни штетни организми.

Овие упатства појаснуваат дека IPPC:

- ја има во предвид грижата за животната средина користејќи економски термини, при тоа применувајќи монетарни и немонетарни вредности;
- докажува дека влијанието на пазарот не е единствениот показател за последиците од штетните организми и
- го одржува правото на членовите да донесуваат фитосанитарни мерки во однос на штетни организми, за кои економската штета причинета на растенија, растителни производи или екосистеми во одредено подрачје не може лесно да се измери.

Упатствата појаснуваат, во поглед на растителни штетни организми, дека обемот на IPPC ја опфаќа заштитата на култивирани растенија во земјоделството (вклучувајќи хортикултура и шумарство), некултивирани растенија, дива флора, природни живеалишта и екосистеми.

2. ИСКУСТВА

IPPC отсекогаш настојувала несаканите последици од растителни штетни организми, вклучително оние во однос на некултивирани растенија, дива флора, природни живеалишта и екосистеми да се мерат во економска смисла. Користењето на термините *економски ефекти*, *економски влијанија*, *потенцијална економска важност* и *економски неприфатливо влијание*, како и употребата на зборот *економски* во IPPC и ISPM резултираа со одредени недоразбирања за примената на таквите термини и во фокусот на IPPC.

Полето на примена на Конвенцијата се однесува на заштита на дивата флора што резултира со важен придонес во зачувувањето на биолошката разновидност. Сепак, владееше погрешно мислење дека IPPC имаше исклучиво трговско значење и ограничено поле на примена. Не беше доволно објаснето дека IPPC е дел од грижата за животната средина во економска смисла. Оваа состојба покренала прашања за усогласување со други договори, вклучително Конвенцијата за биолошка разновидност и Протоколот од Монреал за супстанции што ја намалуваат озонската обвивка.

3. ЕКОНОМСКИ ТЕРМИНИ И ОБЕМ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НА IPPC И ISPM

Економските термини кои се среќаваат во IPPC и ISPM, може да се категоризираат:

Термини кои имаат потреба за поддршка од политички одлуки:

- Потенцијално економско значење (во дефиницијата за карантин на штетни организми);
- Економски неприфатливо влијание (во дефиницијата за регулирани некарантински штетни организми) и
- Економски значајни загуби (во дефинициите за загрозуени подрачја).

Термини, кои се однесуваат на доказите за поддршка на горенаведените одлуки:

- го ограничуваат економското влијание (во дефиницијата за фитосанитарни регулативи и договорено толкување на фитосанитарните мерки);
- економски докази (во дефиницијата за анализа на ризик од штетни организми);
- предизвикуваат економска штета (во Членот VII.3 од IPPC, 1997);
- директни и индиректни економски влијанија (ISPM No. 11 и ISPM No. 16);
- економски последици и потенцијални економски последици (во ISPM Бр. 11) и
- комерцијални и некомерцијални последици (во ISPM Бр. 11).

ISPM Бр. 2 се однесува на штетата врз животната средина како фактор кој треба да се разгледа во проценката на потенцијалната економска важност. Поглавјето 2.2.3 содржи голем број точки кои го прикажуваат широкиот обем на економски влијанија кои имаат намера да ги покријат.

ISPM Бр. 11 забележува во глава 2.1.1.5 во однос на категоризацијата на штетните организми, дека треба да се има јасен показател дека штетниот организам најверојатно ќе има неприфатливо економско влијание, кое може да го земе во предвид влијанието врз животната средина во подрачјето на PRA. Поглавјето 2.3 за стандардот ја опишува процедурата за проценка на потенцијалните економски последици од внесувањето на штетниот организам. Ефектите може да се разгледуваат како директни или индиректни. Поглавјето 2.3.2.4 дава насоки за проценката на некомерцијалните последици и последиците за животната средина при внесување на штетниот организам. Се потврдува дека одредени типови на ефекти може да не се применат на постоечкиот пазар, кој лесно може да се препознае, но се оди понатаму до државата, каде што влијанијата би можеле да се приближат со соодветен непазарен метод на непазарна проценка. Ова поглавје забележува дека ако квантитативната мерка не е изводлива, тогаш дел од проценката барем би требала да содржи квалитативна анализа и објаснување како информациите се користат во анализата на ризикот. Ефектите врз животната средина и други такви ефекти кои никој не ги посакува се покриени со поглавјето 2.3.1.2 (индиректни ефекти) како дел од анализата на економските последици. Онаму каде што се смета дека ризикот е неприфатлив, Поглавјето 3.4 обезбедува насоки за избор на опции за управување со ризик, заедно со мерките за ефикасност на трошоците, изводливост и помалку трговски ограничувања.

Во Април 2001 ICPM согледа дека под постоечкиот мандат на IPPC се зема во предвид загриженоста за животната средина, понатамошниот текст треба да сорджи размислувања за следните пет предложени точки кои се однесуваат на потенцијалните ризици за животната средина од штетни организми на растенија:

- намалување или елиминирање на загрозените (или под закана) природни видови на растенија;
- намалување или елиминирање на клучните растителни видови (видови кои имаат главна улога во одржувањето на екосистемот);
- намалување или елиминација на видови на растенија кои се главна

- компонента на природниот екосистем;
- предизвикувајќи промена на биолошкиот диверзитет на растението на таков начин што ќе резултира со дестабилизација на екосистемот;
- што резултира во контрола, уништување или програми за управување, кои би биле потребни доколку се внесе карантински штетен организам и влијанието од таквите програми (пестициди или ослободувањето на неавтохтони предатори или паразити) во биолошкиот диверзитет.

Оттука е јасно, во однос на растителните штетни организми, дека обемот на IPPC ја покрива заштитата на култивирани растенија во земјоделството (вклучувајќи хортикултура и шуми), некултивирани растенија, дива флора, живеалишта и екосистеми.

4. ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ ВО PRA

4.1 ВИДОВИ НА ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТ

Во **PRA**, економските ефекти не треба да се толкуваат само како пазарни ефекти. Стоките и услуги кои не се продадени на комерцијалните пазари може да имаат економска вредност, а економската анализа опфаќа многу повеќе отколку изучувањето на пазарот на стоки и услуги. Употребата на терминот *економски ефекти* обезбедува рамка во која може да се анализираат широк спектар на ефекти (вклучувајќи и еколошките и општествените влијанија). Економската анализа користи монетарна вредност како мерка, за да се овозможи креаторите на политиката да ги споредат трошоците и придобивките од различни видови на стоки и услуги. Ова не ја исклучува употребата на други алатки, како што се квалитативни и еколошки анализи кои не може да користат монетарни термини.

4.2 ТРОШОЦИ И ПРИДОБИВКИ

Општиот економски тест за секоја политика е да се продолжи со политиката ако придобивките од неа се барем исто толку големи колку и нејзината цена. Трошоците и придобивките се широко сватени за да ги вклучат и пазарните и непазарните аспекти. Трошоците и придобивките може да бидат претставени преку квантитативните и квалитативните мерења. Непазарните стоки и услуги тешко може да се измерат, но сепак се од суштинско значење и треба да се разгледаат.

Економската анализа за фитосанитарните цели може да обезбеди информации во однос на трошоците и придобивките и не проценува дали едно распределување е секогаш подобро од друго распределување на трошоците и придобивките од одредена политика. Во принцип, трошоците и придобивките треба да бидат мерливи, без разлика на кого се појавуваат. Со оглед на тоа што оценките за најпосакувана распределба на трошоците и придобивките претставуваат политички избор, тие треба да имаат рационален однос кон фитосанитарните погледи.

Трошоците и придобивките треба да бидат пресметани без оглед на тоа дали се појавуваат како директни или индиректни последици од внесувањето на штетниот организам или ако е потребен синџир на причинско-последични односи, пред да се направат трошоците или пред да се остварат придобивките. Трошоците и придобивките кои се поврзани со индиректните последици од внесувањето на штетните организми можат да бидат помалку точни од одредени трошоци и придобивки кои се поврзани со директни последици. Често пати, не постои

монетарна информација околу цената на било каква загуба, која може да резултира со внесувањето на штетните организми во природните средини. Секоја анализа треба да ги идентификува и објасни неточностите кои се вклучени во проценката на трошоците и придобивките и претпоставките треба да бидат јасно наведени.

5. ПРИМЕНА

Следните критериуми¹ треба да се исполнат пред да се одреди дали одреден штетен организам е од *потенцијална економска важност*:

- потенцијал за внесување во подрачјето PRA;
- потенцијал за ширење по населувањето и
- потенцијален штетен ефект врз растенијата, на пример:
 - култури (загуба на приносот или квалитет) или
 - животната средина (оштетување на екосистеми, природни живеалишта или видови) или
 - некоја друга утврдена вредност (рекреација, туризам, естетика).

Како што е истакнато во Оддел 3, оштетувањето на животната средина, кое произлегува од внесувањето на растителни штетни организми е едно од видовите штети признаена од IPPC. Според тоа, во однос на третиот критериум погоре, договорните страни од IPPC имаат право да донесат фитосанитарни мерки дури и во однос на штетен организам кој има потенцијал за причинување штета само на животната средина. Таквото дејствување треба да се заснова на анализа на ризик од штетни организми, кое вклучува разгледување на докази за потенцијална штета врз животната средина. Кога се укажува на директното и индиректното влијание на штетните организми врз животната средина, природата на штетата или загубите што се резултат на појавата на штетен организам треба да се прецизира во анализата на ризик од штетни организми.

Во случај на регулирани некарантински штетни организми, бидејќи такви популации на штетни организми се веќе населени, појавата во одредено подрачје и ефектите врз животната средина не претставуваат релевантни критериуми при разгледувањето на *економски неприфатливи влијанија* (види ISPM бр. 16: *Регулирани некарантински штетни организми: концепт и примена, 2002 година*).

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

International Plant Protection Convention, 1997. FAO Rome.

Guidelines for Pest Risk Analysis, 1996. ISPM бр. 2, FAO, Rome.

Pest Risk Analysis for quarantine pests, 2001. ISPM No. 11, FAO, Rome.

Regulated non-quarantine pests: concept and application, 2002. ISPM No. 16, FAO, Rome.

Report of the Third Session of the Interim Commission on Phytosanitary Measures (includes the working group document in Appendix XII), 2001. FAO Rome.

¹ Во однос на првиот и вториот критериум, IPPC (1997 година), според член VII.3, за штетните организми што можеби немаат можност за формирање, мерките преземени против овие штетни организми треба да бидат технички оправдани.

ДОДАТОК НА ПРИЛОГ бр. 2

Овој додаток обезбедува дополнително појаснување на одредени термини користени во овој прилог. Истиот не претставува нормативен дел од овој прилог.

Економска анализа: Економската анализа првенствено користи монетарни вредности како мерка, што на создавачите на политики им овозможува да споредуваат трошоци и придобивки од различни видови стоки и услуги. Таа е посеопфатна од студијата за пазарни стоки и услуги. Економската анализа не ја спречува употребата на други мерки кои не користат монетарна вредност (квалитативна анализа или анализа за животната средина).

Економски ефекти: Опфаќа пазарни и непазарни ефекти, како што се аспекти за животната средина и социјални аспекти. Може да се случи да биде тешко да се воспостави проценување на економската вредност на ефектите врз животната средина или социјалните ефекти. На пример, опстанокот и благосостојбата на други видови или вредноста на естетиката на една шума или џунгла. При проценувањето на економските вредности, може да се земе во предвид и квалитативната и квантитативната вредност.

Економски влијанија на растителни штетни организми: Опфаќа пазарни мерки како и оние последици кои тешко можат да се измерат во директна економска смисла, но кои претставуваат загуба или штета на култивирани и некултивирани растенија или растителни производи.

Економска вредност: Претставува основа за оценување на трошокот од ефектот на промени (биолошката разновидност, екосистемите, управуваните ресурси или природните ресурси) врз благосостојбата на луѓето. Стоките и услугите што не се продаваат на трговските пазари, може да имаат економска вредност. Одредувањето на економска вредност не ја спречува етичката или алтруистичката загриженост за опстанокот и благосостојбата на други видови на соработка врз основа на однесување.

Квалитативно мерење: Претставува оценка на квалитетите или карактеристиките кои не се монетарни или нумерички термини.

Квантитативно мерење: Претставува оценка на квалитетите или карактеристиките со монетарни или други нумерички термини.

ДОДАТОК 1

Овој додаток служи единствено за објаснување и не претставува нормативен дел од стандардот.

ТЕРМИНОЛОГИЈА НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА БИОЛОШКА РАЗНОВИДНОСТ ВО ОДНОС НА ПОИМНИКОТ НА ФИТОСАНИТАРНИ ТЕРМИНИ

1. ВОВЕД

Од 2001 година, јасно се даде на знаење дека спектарот на IPPC ги опфаќа ризиците што произлегуваат од штетни организми кои првенствено влијаат врз животната средина и биолошката разновидност, вклучително и штетни растенија. Техничкиот панел за поимникот, што ги ревидира ISPM бр. 5 (Поимник на фитосанитарни термини, 2008 година, во понатамошниот текст: Поимникот), ја испита можноста за додавање на нови термини и дефиниции на стандардната верзија за да ја опфати оваа засегната област. Конкретно, се смета дека поимите и дефинициите кои се во употреба од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD), со цел да ги додаде во поимникот, како што претходно беше случај во неколку наврати за терминологијата на други меѓувладини организации.

Сепак, една студија за термините и дефинициите достапни од CBD покажа дека тие се темелат на концепти различни од оние на IPPC, така што на слични термини им се дадени особено различни значења. Според тоа, термините и дефинициите на CBD не може директно да се користат во поимникот. Наместо тоа, се одлучи овие термини и дефиниции да се презентираат во сегашниот додаток на поимникот, со појаснувања за разликата помеѓу нив и терминологијата на IPPC.

Овој додаток нема за цел да обезбеди појаснување за спектарот на CBD, ниту на спектарот на IPPC.

2. ПРИКАЗ

Во врска со секој внесен поим, најпрво е дадена дефиницијата на CBD. Ова стои покрај „Појаснување во контекст на IPPC“, во кое вообичаено термините од поимникот (или изведени форми од термините во поимникот) се јасно истакнати и **затемнети**. Овие појаснувања може исто така да опфатат термини од CBD и во тој случај тие се исто така **затемнети**, проследени со „(CBD)“. Појаснувањата претставуваат главен дел од овој додаток. Секое е проследено со забелешки што обезбедуваат дополнително појаснување на одредени потешкотии.

3. ТЕРМИНОЛОГИЈА

3.1. „НЕПОЗНАТИ ВИДОВИ“

<i>CBD дефиниција</i>	<i>Појаснување во контекст на IPPC</i>
Вид, подвид или понизок таксон, што е внесен надвор од неговата природна средина, претходна ¹ или сегашна распространетост; опфаќајќи го секој дел гамети, семе, јајца или пропагули од такви видови, кои можат да преживеат и понатаму да се размножат.	Непознат² вид (CBD) е единка ³ или популација во било кој животен стадиум или жив дел од организам кој е алохтон во подрачјето и се внесен⁴ со помош на човечки фактор ⁵ во подрачјето .

¹ Квалификацијата која се однесува на „претходна и сегашна“ распространетост не е релевантна за целите на IPPC, бидејќи IPPC се занимава само со постоечки состојби. Не е важно тоа што видот бил присутен во минатото, ако е присутен во сегашноста. Зборот „минато“ во дефиницијата на CBD веројатно овозможува повторно внесување на видовите во одредено подрачје каде од неодамна изумрел и на тој начин повторно внесените видови веројатно нема да се сметаат за непознати видови.

² „Непознат“ се однесува единствено на локацијата и распространетоста на еден организам споредено со неговиот природен опсег. Тоа не подразбира дека организмот е штетен.

³ Дефиницијата на CBD го истакнува физичкото присуство на единки од еден вид во одредено време, додека концептот на IPPC за појава е поврзан со географската распространетост на таксонот во генерална смисла.

⁴ За целите на CBD, еден непознат вид е веќе присутен во подрачјето, која не е во рамките на неговата природна распространетост (види **Вовед** подолу). IPPC повеќе се занимава со организми кои се уште не се присутни во одредено засегнато подрачје (т.е. карантински штетни организми). Терминот „непознат“ не е соодветен за нив, а во ISPM се користени термини како егзотични, алохтони или туѓи. За да не дојде до забуна, пожелно е да се користи само еден од овие термини, што во тој случај „алохтони“ би бил соодветен термин, особено ако го придружува неговиот антоним „автохтони“. „Егзотичен“ не е соодветен термин бидејќи предизвикува проблеми при превод.

⁵ Вид кој е алохтон, а е навлезен во подрачје по природен пат не претставува непознат вид (CBD). Тој едноставно го проширува сопствениот природен опсег. За цели на IPPC, таквиот вид се уште може да се смета како потенцијален карантински штетен организам.

^{*} Термините и дефинициите разгледани во овој стандард се резултат на дискусија за инвазивните непознати видови од страна на CBD (Секретаријат на Конвенцијата за биолошка разновидност).

3.2 „ВОВЕД“

<i>CBD дефиниција</i>	<i>Појаснување во контекст на IPPC</i>
Пренесувањето со помош на човекот, Влегувањето на видови во одредено директен или индиректен, на непознат подрачје каде тие се алохтони , со вид ⁶ надвор од неговиот природен опсег помош на човечки фактор или директно (поранешен или сегашен). Овој пренос од некое подрачје каде видовите се може да биде во рамките на една држава, автохтони или индиректно ⁸ (со постапен меѓу држави или подрачја надвор од пренос од подрачје каде видовите се националната јурисдикција. ⁷ автохтони, преку едно или неколку подрачја каде што не се присутни).	

⁶ Дефиницијата на CBD предлага дека **внесувањето (CBD)** се однесува на **непознат вид (CBD)**, односно вид кој веќе е внесен во подрачјето. Сепак, може да се претпостави врз основа на други податоци што CBD ги стави на располагање дека состојбата не е таква и дека се **внесува** алохтон вид што за прв пат влегува на таа територија (**CBD**). За CBD, еден вид може да се **внесе (CBD)** повеќе пати, но според IPPC, одреден вид што еднаш е утврден, не може повторно да се **внесе**.

⁷ Прашањето во однос на „подрачјата надвор од национална јурисдикција“ не е релевантно за IPPC.

⁸ Во случај, со индиректен пренос во дефиницијата не е јасно истакнато дали сите преноси од едно во друго подрачје треба да се сметаат за **внесување (CBD)** (т.е. со помош на човечки фактор, намерно или ненамерно) или некои можат да се случат по природен пат. Ова прашање се појавува, онаму каде е **внесен** некој вид (**CBD**) во одредено **подрачје** и потоа тој природно се движи во границите на **подрачјето**. Ова може да се смета како индиректно **внесување (CBD)**, така што засегнатиот вид претставува **непознат вид (CBD)** во граничното подрачје и покрај фактот што е **внесен** по природен пат. Во контекст на IPPC, централната држава од која се случува природното движење, нема обврска да делува, со цел да го ограничи природното движење, иако може да има обврски да спречи намерно или ненамерно **внесување (CBD)**, доколку засегнатата земја-увозник утврди соодветни **фитосанитарни мерки**.

3.3 „ИНВАЗИВНИ НЕПОЗНАТИ ВИДОВИ“

Дефиниција на CBD

Појаснување во контекст на IPPC

Непознат вид чие што внесување и/или ширење претставува закана⁹ за биолошката разновидност^{10, 11}

Инвазивен¹² непознат вид (CBD) е **непознат вид (CBD)**, кој по својата појава или ширење станал штетен за растенијата¹³ или при анализа на ризик (CBD)¹⁴ се покажал како потенцијално штетен за растенијата.

⁹ Терминот „претставува закана“ нема непосреден еквивалент во јазикот на IPPC. Дефиницијата на IPPC за штетен организам го користи терминот „штетен“, додека дефиницијата за карантински штетен организам, се однесува на „економската важност“. ISPM бр. 11 (Анализа на ризик од штетни организми за карантински штетни организми, вклучително и анализа на ризик врз животната средина и генетски модифицираните организми, 2004 година) разјаснува дека карантинските штетни организми може да бидат „штетни“ за растенијата директно или индиректно (преку други компоненти од екосистеми), додека прилог бр. 2 од поимникот појаснува дека „економската важност“ зависи од штетното влијание врз приносот, животната средина или врз друга конкретна вредност (рекреација, туризам и естетика).

¹⁰ **Инвазивни непознати видови (CBD)** претставуваат закана за „биолошката разновидност“. Ова не е термин на IPPC, а се поставува прашање дали има опсег кој соодветствува на оној на IPPC. Во тој случај на терминот „биолошка разновидност“ треба да му се даде широко значење, кое би го опфатило интегритетот на култивирани растенија во земјоделските екосистеми, алохтони растенија кои се увезени и засадени како дел од пошумување, заради естетика или креирање на природни живеалишта и автохтони растенија во секое природно живеалиште, без оглед дали е создадено од човечка рака или не. IPPC не заштитува растенија во било која од овие состојби, но не е јасно дали полето на примена на CBD е толку широко; одредени дефиниции на „биолошката разновидност“ имаат далеку поограничен поглед.

¹¹ Врз основа на други податоци кои се достапни од страна на CBD, **инвазивните непознати видови** може да претставуваат закана за „екосистеми, природни живеалишта или видови“.

¹² Дефиницијата на CBD и нејзиното објаснување се однесува на целосниот термин **инвазивни непознати видови**, а не се однесува само на решавање на поимот „инвазивни“.

¹³ Контекстот на IPPC е заштитата на **растенијата**. Јасно е дека постојат ефекти врз биолошката разновидност, што не вклучуваат **растенија**, така што постојат и **инвазивни непознати видови (CBD)** што не се релевантни за IPPC. IPPC исто така се занимава со **растителни производи**, но не е јасно до кој степен CBD ги смета **растителните производи** како компонента на биолошката разновидност.

¹⁴ За IPPC, **организмите** кои никогаш не биле внесени во одредено **загрозено подрачје**, може да се сметаат како потенцијално штетни за **растенијата** како резултат на **анализа на ризик од штетни организми**.

3.4 „ПРИЛАГОДУВАЊЕ“

Дефиниција на CBD	Појаснување во контекст на ИППЦ
Процесот ¹⁵ во кој еден непознат вид се внесува во ново природно живеалиште и подмладокот ¹⁶ , успешно опстанува и се размножува.	Појавата на непознат вид (CBD) во природно живеалиште во подрачје каде е внесен со успешно размножување.

¹⁵ Појавата (CBD) претставува процес, а не резултат. Генерацијата од едно размножување може да се смета за појава (CBD), доколку за подмладокот постои веројатност за опстанок (во спротивно треба да стои записка по „подмладок“). Дефиницијата на CBD не го изразува концептот на ИППЦ на „одржување во блиска иднина“.

¹⁶ Не е јасно до каде терминот „подмладок“ се однесува на **организми**, кои се размножуваат вегетативно (многу **растенија**, повеќето габи и други микроорганизми). Употребувајќи го терминот „продолжување“, ИППЦ го избегнува прашањето за размножување или размножување на единки. Видот како целина е тој што опстојува. Дури и растот на долговечните единки до зрелост може да се смета за одржливост во блиска иднина (плантажи на алохтоно **растение**).

3.5 „НАМЕРНО ВНЕСУВАЊЕ“

Дефиниција според CBD	Појаснување во контекст на IPPC
Намерно пренесување и/или ¹⁷ ослободување од страна на човечкиот фактор на непознат вид надвор од неговиот природен опсег.	Намерно пренесување на алохтон вид во одредено подрачје , вклучувајќи и негово ослободување во животната средина ¹⁸

¹⁷ „Или“ од дефиницијата на CBD е тешко да се разбере.

¹⁸ Според повеќето регулаторни системи за фитосанитарен увоз, намерното внесување на регулирани штетни организми е забрането.

3.6 „НЕНАМЕРНО ВНЕСУВАЊЕ“

<i>Дефиниција на CBD</i>	<i>Појаснување во контекст на IPPC</i>
Сите други внесувања кои не се намерни.	Влез на алохтон вид со трговска пратка , кој заразува или контаминира , или со помош на друг човечки фактор, вклучувајќи патишта како патнички багаж, возила, воден пат ¹⁹

¹⁹ Спречувањето на ненамерна појава на регулирани штетни организми претставува важна цел на регулаторните системи за фитосанитарен увоз.

3.7 „АНАЛИЗА НА РИЗИК“

Дефиниција според CBD	Појаснување во контекст на IPPC
1) процената на последиците ²⁰ од внесувањето и веројатноста од потврдувањето на непознат вид, со употреба на податоци врз база на научна основа (т.е. процена на ризик) и 2) утврдувањето мерките кои може да се спроведат за да се намалат овие ризици или да се справат со нив (т.е., справување со ризици), земајќи ги предвид социо-економските и културните фактори ²¹ .	Анализа на ризик (CBD)²² е: Проценување на веројатноста од појава и ширење во рамките на едно подрачје²³ , на непознат вид (CBD) што влегол во подрачјето , 2) проценување на сродните потенцијални несакани последици и 3) проценување и избор на мерки за намалување на ризикот од таква појава и ширење .

²⁰ Не е јасно какви видови последици се земени предвид.

²¹ Не е јасно во кои стадиуми од процесот на анализа на ризик (CBD) се опфаќаат социо-економските и културните спектри (за време на процена, за време на справување или при двете). Не може да се даде објаснување во однос на ISPM бр. 11 (*Анализа на ризик од штетни организми за карантински штетни организми, вклучително и анализа на ризик врз животната средина и генетски модифицирани организми*, 2004 година) или прилог бр. 2 од ISPM бр. 5 (*Поимник на фитосанитарни термини*, 2008 година).

²² Ова објаснување се темели на дефинициите на IPPC за процена на ризик од штетни организми и справување со ризик од штетни организми, наместо на она за анализа на ризик од штетни организми.

²³ Не е јасно дали **анализата на ризик (CBD)** може да се спроведе пред самиот **влез**, во кој случај веројатноста од **внесување** ќе треба да се процени, како и да се проценат и изберат мерки за намалување на ризикот од **внесување**. Може да се претпостави (врз основа на други податоци достапни од CBD), дека **анализата на ризик (CBD)** може да открие мерки, кои ќе спречуваат понатамошни внесувања, при што таа е поблиска на **анализата на ризик од штетни организми**.

4. „ДРУГИ КОНЦЕПТИ“

CBD не предлага дефиниции на други термини, но користат бројни концепти кои не се сфатени на ист начин од страна на IPPC и CBD, односно IPPC не ги разликува. Тука спаѓаат:

- гранични контроли;
- карантински мерки;
- товар на докази;
- природен опсег на распространетост;
- претпазлив пристап;
- привремени мерки;
- контрола;
- законски мерки;
- регулаторни мерки;
- социјално влијание и
- економско влијание.

5. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Convention on Biological Diversity, 1992. CBD, Montreal.

Glossary of terms <http://www.cbd.int/invasive/terms.shtml>, accessed November 2008.